

A
HOLOKAUSZT
ÉS A
KERESZTÉNY
VILÁG

Szembenézés a múlttal
és a jövő kihívásaival

Szerkesztette

Carol Rittner, Stephen D. Smith és Irena Steinfeldt

Tanácsadó szerkesztő Yehuda Bauer

Egyházforum–Balassi

Pécs–Budapest

TARTALOM

KÖSZÖNETNYILVÁNÍTÁS A MAGYAR KIADÁSHOZ	Heindl Péter	13
ELŐSZÓ A MAGYAR KIADÁSHOZ	Schweitzer József	15
AJÁNLÁS	Várszegi Asztrik	17
ELŐSZÓ	Dorothee Sölle	21
ELŐLJÁRÓBAN		25
1. SZEMBENÉZÉS A HOLOKAUSZTTAL		
Egy keresztény hívó a Yad Vashem emlékhelyen	Michael McGarry	29
Mi köze a kereszténységnek a holokauszthoz?	John K. Roth	35
A holokauszt által felvetett súlyos kérdések	David A. Rausch	42
2. KRONOLÓGIA		
Kronológia	Carol Rittner és Stephen D. Smith Karsai László és Molnár Judit	49
3. ANTISZEMITIZMUS		
A zsidóság kétezere éve Európában		81
Mi az antiszemitizmus?	Carol Rittner–John K. Roth	82
Párhuzamok a kánonjogi és a náci zsidóellenes rendelkezések között		86
A zsidók helyzete iránti közöny a holokauszt idején	Carol Rittner–John K. Roth	88
4. AZ EGYHÁZAK ÉS A NÁCI ÜLDÖZTETÉS		
A német egyházak a Harmadik Birodalomban	Franklin H. Littell	95
Összejátszás, ellenállás, hallgatás		
– a protestánsok és a holokauszt	Doris L. Bergen	100
Az egyházak szerepe – cinkosság és konfrontáció	Victoria J. Barnett	109

A német katolikus egyház reakciója		
a nemzetiszocializmusra	Michael Phayer	113
Ludwig Müller		117
Martin Niemöller		118
A kisebb egyházak magatartása és válasza		
a nemzetiszocializmusra	Christine King	119
Az áldozatok mozaikképe		
– a nácizmus nem zsidó áldozatai	Michael Berenbaum	124

5. AZ EGYHÁZAK REAKCIÓI A NÉMET MEGSZÁLLÁS ALATT ÁLLÓ EURÓPÁBAN

A lengyel katolikus egyház és a holokauszt, 1939–1945	Dariusz Libionka	133
A lengyel egyház válasza a holokausztra	John T. Pawlikowski	139
A francia katolikus egyház a háború		
és a zsidóüldözés idején	Renée Bedarida	144
Léon Bérard		149
A francia protestáns egyházak		
és a franciaországi zsidóüldözés	Michael R. Marrus	150
Jules-Gérard Saliège		155
A holland protestánsok, a Harmadik Birodalom		
és a zsidóüldözés	Ger van Roon	157
Dánia és a holokauszt	Carol Rittner	162
Bulgária és a holokauszt	Edward McGlynn Gaffney Jr.	167
A szlovákiai zsidók deportálása és az egyházak	Livia Rothkirchen	171
A keresztény egyházak és a zsidóüldözés		
a Szovjetunió megszállt területein	Yitzhak Arad	176
Andrej Septickij		181
Jozef Tiso		182
Hétköznapi emberek rendkívüli gonoszsága.		
A náci bűnök elkövetői – Miért tették?	Dan Bar-On	183
„A katonai fegyelem fenntartása érdekében...”	Ernst Klee,	
A belaja-cerkovi gyermekmészárlás	Willi Dressen	
– tábori lelkészek és a <i>Wehrmacht</i> katonái	és Volker Riess	188
A keresztény egyházak és a holokauszt Magyarországon.		
Áttekintés	Randolph L. Braham	194

6. A VATIKÁN, A PÁPA ÉS A ZSIDÓÜLDÖZÉS

A Vatikán magatartása a náci korszakban.

Lehetséges értelmezések	Michael R. Marrus	205
Ki volt XII. Piusz pápa?	Eugene J. Fisher	210
XII. Piusz pápa és a holokauszt	Jonathan Gorsky	214
A Vatikán és a holokauszt	John T. Pawlikowski	221
XII. Piusz pápa példája.		
A keresztény–zsidó konfrontáció	Albert H. Friedlander	226
Dokumentum: „ <i>Humani Generis Unitas</i> ”		231

7. A KIVÉTEL KIHÍVÁSA

A reménysugár	Nechama Tec	237
A jószág emlékezete	Eva Fleischner	244
Az embermentők – indítékok és erkölcsi megfontolások	David P. Gushee	248
Krizosztomosz metropolita		252
Le Chambon-sur-Lignon		253
Msgr. Angelo Rotta		255
Slachta Margit nővér		257
Salkaházi Sára nővér		258
Sztehlo Gábor		260
Éliás József		262
Antonyina Sivak		263
Marija Szkobcova anya		264
A <i>Žegota</i>		266
Cornelia ten Boom		268
A jeruzsálemi Yad Vashem Emlékhatóság által a Világ Igazainak sorába emelt embermentők száma országoként és nemzeteként		269

8. A HOLOKAUSZT UTÁN – MILYEN VÁLASZT ADTAK

A KERESZTÉNYEK A SOÁ TRAGÉDIÁJÁRA?

A Soá után – a keresztény bűnbánat megnyilvánulásai	Peggy Obrecht	273
Milyen egyházi válaszok születtek a holokausztra?	Eugene J. Fisher	279
Protestáns válaszok a holokausztra	Stephen R. Haynes	283

TEVÉKENYSÉGEK

A <i>tikkun</i> keresése	Marcia Sachs Littell	289
A teológusképzés új feladatai	Isabel Wollaston	293
Holokausztoktatás az amerikai katolikus főiskolákon és egyetemeken	Michael Phayer–Carol Rittner	297
Út Lengyelországba – emlékezés és megbékélés. Személyes reflexiók	Margaret Shepherd	301
Áhol az emlékek találkoznak	Stephen D. Smith	306

TÉMAKÖRÖK

A keresztények küldetése a zsidók felé	Hubert G. Locke	313
Keresztény igehirdetés a holokauszt után – Csak jóra vezethet	Harry James Cargas	316
Szembenézés az Újtestamentummal	Gareth Lloyd Jones	320
Az újtestamentumi szövegek olvasása	Jane Clements	325
A katolikus–zsidó kapcsolatok ütközőzónái	A. James Rudin	329
XII. Piusz pápa szentté avatása Edith Stein szentté avatása.	John T. Pawlikowski	333
Zsidó és katolikus ellenvetések	Eloise Rosenblatt	338
A megbocsátás dilemmája	Alice L. Eckardt	342
Keresztények a népiirtások korában	Franklin H. Littell	346
Van-e jövője a kereszténységnek?	Stephen D. Smith	352

9. UTÓSZÓ 357

SEGÉDANYAGOK A TOVÁBBI TANULMÁNYOKHOZ

Válogatás a holokauszttal kapcsolatos egyházi dokumentumokból	360
Filmajánlat a holokauszt magyarországi tanulmányozásához	392
Internetes források	396
Bibliográfia	402
Névmutató	411
Tárgymutató	415
Rövidítések	424
A könyv szerkesztői	425